

הלכה בקהילה - שאלות הלכתיות- מעשיות אשר עלו מאנשי הקהילה

רב הקהילה אסף הר-נוי

האם מברכים "שהחיינו" על קניה של רכב "יד שניה"

המקרה והשאלה:

לפני מספר שבועות הגיעה שאלה מאחד מחברי הקהילה שקנה רכב יד שניה, ושאל האם עליו לברך ברכת "שהחיינו" על הרכב?

כמה ימים אחרי כן נשאלה שאלה דומה, על יד חבר אחר, אלא שבמקרה זה- הרכב ניתן לו במתנה מבן משפחה שהעביר לו את הרכב.

האם יש לברך במקרים אלו ברכת שהחיינו?

הדין ההלכתי: שתי ברכות תקנו חכמים על דברים חדשים ומשמחים. האחת: "שהחיינו" וקיימנו והגיענו לזמן הזה", והשניה: "ברוך אתה ה' אלוהינו מלך העולם הטוב והמטיב". ההבדל ביניהן הוא, שכאשר השמחה שייכת לאדם אחד- מברכים ברכת 'שהחיינו'. אולם כאשר השמחה משותפת לשני אנשים ויותר, הרי שהשמחה גדולה יותר, ומברכים ברכת 'הטוב והמטיב'. פירוש ברכת הטוב והמטיב הוא- 'הטוב' לי, 'המטיב' לאחרים.

לכן, השאלה הראשונה אותה יש לשאול בבואנו לדון האם לברך "שהחיינו" היא- האם מדובר כאן בדבר שההנאה ממנו תהיה רק לאדם אחד או שגם לאנשים אחרים תהיה הנאה ממנו. כך למשל על בגד חדש מברכים "שהחיינו", שכן הוא מיועד דווקא לאותו אדם שילבש, אולם, בני זוג שקונים לעצמם רהיטים כדוגמת שולחן, תנור וכד'-מברכים 'הטוב והמטיב'.

השאלה הבאה שיש לשאול היא האם מברכים "שהחיינו"/"הטוב והמטיב" על דבר שאינו חדש בעולם אבל כן חדש בעבורי, כדוגמת רכב "יד שניה"?

ברכת 'שהחיינו"/"הטוב והמטיב" נתקנה על דברים חדשים שמשמחים את נפשו של האדם. לעומת זאת, על דברים שבשגרה אין מברכים 'שהחיינו' (ראו שו"ע סימן רכג, ובדברי המשנ"ב שם).

לפיכך כל דבר שאינו שיגרת, ומשמח את מי שקנה אותו- יש לברך עליו "שהחיינו"/"הטוב והמטיב", ובלבד שהוא דבר שגם דרך העולם לשמוח בו. מכיון שקניה של רכב יד שניה אינה דבר שיגרת, ודרך העולם לשמוח בכך- לכן מי שקונה רכב יד שניה ושמוח בכך- צריך לברך על כך בשמחה גדולה.

בית כנסת "אדרת אליהו"
יש ה' אליהו ב' ה' ראובן משה קליין רל

עלי אדרת אליהו

בס"ד שבת פרשת "תולדות" ה'תשע"ח
גיליון 172

ועלך יזרח ה'!

חודש כסלו מביא עמו את הרוח הקרירה של החורף המתחיל לתת פעמיו. השמים הבהירים מתכסים בעננים כבדים, שעות החושך מתארכות, ובגדי החורף תופסים את מקומם של הבגדים הקצרים הנכנסים לבטן הארון.

לעיתים ישנו חושך גדול, ישנם עננים כבדים המכסים כל קרן אור המנסה להפציע ולהאיר. חושך כזה עלול לבלבל ולתת תחושה כאילו האור נעלם ואיננו. ברגעים אלו נדרש האדם לגבורה גדולה ולאמונה עמוקה. גבורת גדולה הנותנת לו כוח להחזיק מעמד גם בחושך, גם במקום פחד, כשהוא מרגיש בודד ועזוב, ואמונה עמוקה כי יום יבוא והעננים יחלפו ולילה כיום יאיר.

בסיומו של חודש כסלו הקודר, מפציע אורם של המכבים, גיבורי האמונה. מפציע אורו של חג החנוכה המאיר את המחשכים ומלמד אותנו כי גם במקום חושך והסתר יש אור גדול המחכה להגלות ולהופיע.

אשרינו שזכינו להיות בני דור זה אשר רואים מאורו של הקדוש ברוך הוא בתחיית עמנו בארץ ישראל, אור לו קיוו שנים כה רבות וארוכות אבות אבותינו, בימי חשכה של הגלות המרה.

"כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה"

ברכת חודש טוב, וכל מיילי דמיטב לנו ולכל בית ישראל!

אסף הר-נוי

סקירת מערכות

קרן פישלר

ב- 40 השנים האחרונות התפתח מאוד תחום האבחון הטרומ לידתי. הוא כולל בדיקות דם, בדיקות אולטרה סאונד ובמידת הצורך גם בדיקת מי שפיר או סיסי שלייה. אני אתמקד בבדיקת האולטרה סאונד בכלל, ובסקירת המערכות בפרט.

ברוך ה' בכ- 95% מהמקרים, הבדיקה מתבצעת באווירה נינוחה, אפילו מבודחת. אני מודדת את הראש של העובר. "את רואה מה זה?" "קשה לי להחליט לפי התסרוקת. בטוחים שאתם רוצים לדעת? זה בא בלי פתק החלפה..". "העובר מגרד את הראש: 2 אופציות, או שיש כינים, או שהוא מתעמק בסוגיה" "היד על האוזן: הוא מדבר בטלפון." האישה יוצאת עם סדרת צילומים, חיוך על הפנים, ובכ- 50% מהקרים הבונוס הוא המין המיוחל. אך לצערי באחוז קטן מהמקרים, מתגלה בעיה בבדיקה, ואני אמורה לבשר לאישה/ לזוג על הבעיה והשלכותיה.

סקירת המערכות מתבצעת בין השבועות 22-20 להריון. היא אמורה לשלול מומים צורתיים, ובחלקם גם מומים כרומוזומליים. מבחינת השקפה דתית, רבני מכון פועה והרב אבינר כן ממליצים לבצע את הבדיקה. במגזר החרדי הרבה רבנים עדיין פוסקים לא לבצע אותה. ההסבר היה הרבה שנים " ממילא אין מה לעשות". ראיתי את כאבן של הרבה נשים שצריכות להתמודד עם ילדים מאוד לא בריאים, ההשפעה על המשפחה כולה, וניסיתי לעשות סדר לעצמי שאני משתדלת להעביר לנשים וכך זה מחלחל גם לממסד הרבני.

קודם כל, ישנם מומים שאם יודעים עליהם, ניתן להציל את התינוק ולמנוע נזק בלתי הפיך, ומדובר בהצלת נפשות ממש. למשל מום לב: מיילדים את האישה במרכז רפואי מתאים עם קרדיולוג ילדים וצוות טיפול נמרץ בחדר לידה כדי לייצב את התינוק.

ישנם גם מומים שיכולים לגרום לנזק לאם או לעובר במהלך הלידה, בדרך כלל עיוותים חיצוניים של העובר. גיליתי מום כזה אצל מטופלת לפני כמה שנים. האישה נשלחה לניתוח קיסרי באיכילוב. התינוקת נותחה מיד לאחר הלידה. היום התינוקת ברמת תפקוד מאוד טובה.

ברוך ה', רפואת העובר התקדמה מאוד. לפני כמה שנים חזר לארץ רופא שהתמחה בחו"ל בניתוחים עובריים. הוא היום מומחה בעל שם עולמי.

את ברכת "שהחיינו"/"הטוב והמטיב" מברכים על כל צורה שבה הדבר הגיע אל האדם, שכן הברכה היא על עצם קבלת הדבר ולא משנה צורת השגתו. על כן, מי שזכה בפרס או קיבל מתנה וכד' צריך לברך ברכת "שהחיינו"/"הטוב והמטיב" כאותו אדם שקנה את הדברים הללו בכסף.

הלכה למעשה: על קניה או קבלה במתנה של רכב יד שניה יש לברך ברכת "שהחיינו" או ברכת "הטוב והמטיב". אם הרכב מיועד לשימוש של אדם אחד- יברך "שהחיינו", אולם אם הרכב מיועד למספר אנשים, כדוגמת בני זוג או משפחה- יברך ברכת "הטוב והמטיב".

על דיבורים בזמן התפילה

אליעזר קרשטיין

לאחר גזירות השמד האימות בשנות ת"ח ות"ט התענה הגאון בעל תוספות יו"ט צוק"ל וביקש רחמים להודיע מה זה ועל מה זה נענשו כלל ישראל בעונשים קשים ומרים כאלו, ונגזרה גזירת חרב ואבדן על רבבות אלפי ישראל? והשיבו לו בחלום, כי הגזירה באה מחמת שמזלזלין בקדושת ביהמ"ד וביהמ"ד! ומדברים בזמן התפילה.

וכשנודע לו כל זאת, תיקן התוספות יו"ט צוק"ל לעשות מי שבירך למי שאינו מדבר בשעת התפילה. והיה מעורר ומזהיר הרבה את חומר האיסור לאלו שמדברים בביהמ"ד וביהמ"ד.

אני מעלה את הנושא של פטפטת בתפילה, כי השבוע מלאו שנתיים לפטירתו של הרב הללה זצ"ל, ואני לא יכול לשכוח את תוכחתו של הרב הללה זצ"ל על הדברת בזמן התפילה. קצור תוכן דבריו היה שלבית הכנסת באים להתפלל. בית הכנסת הוא לא מתנ"ס. למי שקשה לא לדבר בזמן התפילה, שיפטפט מחוץ לבית הכנסת, ולא יפריע לו להתפלל.

חברים! אנא נשתדל כולנו למלא את צואתו של הרב הללה זצ"ל בנושא.

רמזים לתפילת קבלת שבת/ משה נאמן

(עפ"י יעקב אורבך "לאורה של תורה")

את ששת המזמורים שלפני "לכה דודי" הנהיג כנראה המקובל האלוקי רבי משה קורדובירו (רמ"ק; ה'רפ"ב, 1522 - כ"ג בתמוז ה'ש"ל, 1570). לצערנו לא נשארה בידינו עדות לטעם בחירת אותם מזמורים דווקא. אלא שיעקב אורבך ז"ל מצא רמזים המסבירים מדוע נבחרו מזמורים אלה:

א. מניין המילים של שמונת המזמורים הוא כדלקמן:

המזמור	פתיחתו	מספר המילים:
צ"ה	'לכו נרננה'	89
צ"ו	'שירו לה' שיר חדש'	112
צ"ז	'ה' מלך תגל הארץ'	95
צ"ח	'מזמור שירו לה' שיר חדש'	75
צ"ט	'ה' מלך ירגזו עמים'	83
כ"ט	'מזמור לדוד, הבו לה' בני אלים'	91
צ"ב	'מזמור שיר ליום השבת'	112
צ"ג	'ה' מלך'	45
702	סה"כ:	

בגימטריה שבת

ומה הולם יותר מלקבל "שבת מלכתא" במזמורים שמספר מילותיהם כמנין שבת.

הניתוחים האלה לא פשוטים כי הם יכולים לגרום לפקיעת קרומים, לזיהום, או לפגיעה באבר תקין של העובר. לפני כחצי שנה אבחנתי מום במוח ובעמוד השדרה של עובר. הוא ניתח את העובר וכך נמנע נזק משמעותי בעתיד לילד. נראה שבתחום הזה השמיים הם הגבול.

ישנם גם את המומים הקיצוניים שעושים במרה שהעובר אינו בר קיימא, ואז רוב הפוסקים מסכימים שיש לבצע הפסקת הריון.

לכאורה יש הרבה יתרונות לבדיקה. אבל יש לה גם מתנגדים: ברגע שהבדיקה אינה תקינה עולות שאלות הלכתיות ואתיות כבדות משקל (מה מעמדו של העובר מבחינה הלכתית?). לי יש שאלה שאני שואלת את עצמי לגבי מומים קשים: האם מבחינה מוסרית יהודית עדיף להוליד את הילד ואולי הוריו ינטשו אותו בבית החולים, או לבצע הפסקת הריון? (יש לצערי לא מעט תינוקות נטושים). כשאישה הולכת לשאול את הרב, אני מרשה לעצמי להדריך אותה קצת מול הרב: הרי לעובר יש דין רודף על האישה. ולכן יש לשקול את המכלול, האם האישה תעמוד בגידול הילד: מה המצב הבריאותי של האישה? של הילדים בבית? המצב הסוציו-אקונומי? היציבות המשפחתית בכללותה? האמת היא שאני רואה יותר נכונות לדון בשאלות האלה, והפסיקה מתפתחת.

לימוד נשים

ביום חמישי הבא, ה' בכסלו, יתקיים מפגש נוסף של לימוד לנשים. במפגש זה נמשיך לעסוק בנושאים העולים מספר מסילת ישרים.

המפגש יתקיים בבית המדרש בין השעות 19:45 - 20:30

6	וְהָיוּ לְמִשְׁפָּחָה
10	לְמִין וְשִׁמְאֵל
2	בְּאֵי בְּשָׁלוֹם
458	סה"כ:

בגימטרייה "היום השביעי"

ד. על פי נוסח אשכנז הנוהגים לסיים את פיוט "לכה דודי" במילים "בואי כלה בואי כלה" מספר המילים בפיוט הוא **142**. אלא שמאן דהו הבחין כי לפיוט "חסרות" שתי מילים והוסיף (בנוסח ספרד) את המילים "שבת מלכתא" אם כן מספר המילים לפי נוסח ספרד הוא **144** שזה בדיוק מספר האותיות ב "ויכולו" (בראשית פרק ב, א-ג).

ה. ראוי לעיין גם בפזמון של "לכה דודי" מספר המילים הוא 7 ומספר האותיות 26 (כמניין אותיות הוי-ה) חלוקת המילים והאותיות חושפת את המבנה של שם זה:

	לכה דודי	לקראת כלה	פני שבת	נקבלה
מספר האותיות:	7	8	6	5
אותיות השם:	י-ה		ו	ה

יהי רצון שנזכה "לקבל שבתות מתוך רוב שמחה ומתוך עושר וכבוד ומתוך מיעוט עוונות".

ב. האותיות הראשונות של המזמורים הנ"ל וערך המספרי הן:

הגימטרייה של האות הראשונה:	פתיחתו	המזמור
30	'לכו נרננה'	צ"ה
300	'שירו לה' שיר חדש'	צ"ו
10 (י של שם השם)	'ה' מלך תגל הארץ'	צ"ז
40	'מזמור שירו לה' שיר חדש'	צ"ח
10 (י של שם השם)	'ה' מלך ירגזו עמים'	צ"ט
40	'מזמור לדוד, הבו לה' בני אליהם'	כ"ט
40	'מזמור שיר ליום השבת'	צ"ב
10 (י של שם השם)	'ה' מלך'	צ"ג
480	סה"כ:	

בגימטרייה "מעשה בראשית"

המספר 480 מרמז על "מעשה בראשית" המתואר ב480 מילים (בראשית א, א עד פרק ב, ד) הרי השבת היא זכר למעשה בראשית.

ג. האותיות הראשונות של הבתים בפיוט "לכה דודי" הן: [שימו לב לאקרוסטיכון

"שלמה הלוי – (אלקבץ)]

האות הראשונה בבית	ערכה המספרי
לְכָה דוֹדִי	30
שְׁמֹר וְזָכוֹר	300
לְקִרְאת שַׁבָּת	30
מְקַדֵּשׁ מְלֶךְךָ	40
הִתְנַעֲרִי	5
הִתְעוֹרְרִי	5
לֹא תִבְשִׂי	30

רבי אברהם אבן עזרא – ראב"ע [ד' תתמ"ט(1089) – ר"ח אדר א' תתקכ"ז(1167)]

מאת יהודה ליבוביץ

תולדות חייו: "ביש מזל, היה האיש בחייו, וגם אחרי מותו לא שפר מזלו. יכולים אנו עדיין לשמוע את הד צעקתו – שירתו: "גלגל ומזלות במעמדם/נטו במהלכם למולדת/לו יהיה נרות סחורת/לא ייאסף שמש עדי מותי. איגע להצליח ולא אוכל/כי עותוני כוכבי שמי/לו אהיה סוחר בתכריכים לא יגועון אישים בכל ימי".

תקופת חייו מתחלקת לשתיים: תקופת ספרד והתקופה שלאחר ספרד(שנות הנדודים). ראב"ע נולד בשנת ד' תתמ"ט(1089) בטולידה בספרד המוסלמית. מעט מאוד ידיעות הגיעו אלינו מתקופה זו של רבינו. כנראה שעסק אז רבות בשירה, ויש מי שהעמידו בשורה אחת עם ריה"ל, יש אגדת עם שאב"ע נישא עם ביתו של ריה"ל והביא לה נעל אחת בתור נדוניה. רבינו מרבה להזכיר את ריה"ל בפירושו לתורה: "שאלני ר' יהודה הלוי מנוחתו כבוד, למה הזכיר אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, ולא אמר שעשיתי שמים וארץ, ואני עשיתך וזאת הייתה תשובתי אליו" (שמות כ', א')

משפחתו מנתה חמישה ילדים כשהמפורסם שבהם, רבי יצחק אבן עזרא מגדולי המשוררים בספרד בימי הביניים. בשלב מסוים עזב את אביו והגיע לבגדד שם נפטר עוד בחיי אביו לאחר שהמיר את דתו וחזר לדת ישראל. דבר מותו נודע לאב"ע רק שלוש שנים לאחר פטירתו. גם אשתו של האב"ע נפטרה עליו עוד בהיותו בספרד.

עניינים פרטיים אלו וענייני כלל ישראל, שהתרחשו בשנת ד' תתק"ק(1140) עת עלה הכורת על קהילות ישראל בספרד(מסעי הצלב) הניעו את אב"ע ליטול את מקל נדוניה ולצאת לדרכו. בהקדמתו למגילת איכה הוא כותב: "ואני אברהם בר מאיר מארץ מרחקים הוצאתני מארץ ספרד מחמת המציקים". בהקדמתו לפירוש על קהלת(הפירוש הראשון שפירש) הוא מתאר את מצבו הבהול: "ומארצו נפרד אשר היא בספרד, ואל רומי ירד בנפש נבהלת". כאן פותח האב"ע בתקופה חדשה ובוחר באיטליה ובסביבתה בגלל שתי סיבות: 1. זהו מקום הראוי לפעילותו. 2. הקרבה הגיאוגרפית לספרד והאפשרות לחזור לאחר שיעבור זעם.

הוא חשש להגר לצרפת עקב עיסוקו בפשטי המקרא ודקדוקי לשון לעומת העיסוקים הלמדניים שם. במשך הזמן נמוג חשש זה וקמה קירבה בינו לבין בעלי התוספות, הם מזכירים אותו בכבוד גדול: "הקשה ר' אברהם אבן עזרא הא ממחרת הפסח...והשיב לו רבינו תם" (ר"ה י"ג, תוס' ד"ה "דאקריבו")

בשנות נדודיו התפרנס מהוראת המקרא לצעירים יהודים ותוך כך נתפרסמו פירושו וכתביו, מפאת נדודיו בקהילות ישראל שאינן דוברות ערבית, נכתבה כל יצירתו הענפה בעברית וכמו כן תירגם כמה ספרי דקדוק חשובים מערבית לעברית. יש מי שמנה 108

חיבורים שיצאו מתחת ידיו. עד היום לא סודרו ספריו ויצירותיו בצורה מדויקת ומסודרת. הוא נפטר בגיל 75 ביום ב' בר"ח אדר ראשון.

מטרות הפירוש ומאפייניו: דרכו הפרשנית של רבינו סוכמה על ידו בתמציתיות אופיינית בחרוזי הפתיחה לפירושו הקצר לתורה. הוא מעיר כאן 2 נקודות משמעותיות: 1. פילולוגיה קפדנית (עבותות הדקדוק) 2. סבירות רציונלית (עיני הדעת), חלק ניכר מפירושו קשור לעניינים אלו.

רבינו מונה 5 דרכים בפרשנות המקרא, דרכים בהם נקטו פרשנים שונים ודוחה אותם ולאחר מכן מציע את דרכו:

1. פרשנות ארוכה ומסורבלת שסוטה לעיתים מהעניין המרכזי. בדרך זו נקטו הגאונים לפני רס"ג, ורבינו מבקר אותם בצורה קשה: "כי הגאונים בלי ראיות בספריהם הביאום, ויש מהם שלא ידעו דרך חכמי קדם ומאין הוציאוים".

2. הפרשנות הקראית שאין בה מסורת של תורה בע"פ, כל אחד מסביר את הפסוקים לפי דעתו, וכמו כן משנה את דעתו לעיתים וזה דבר שלא ייתכן בתורה. "וזה לנו האות שסמך משה על תורה שבע"פ, שהיא שמחה ללב ולעצם מרפא, כי אין הפרש בין שתי התורות, ומידי אבותינו שתיהן לנו מסורות".

3. הדרך של פרשני המקרא הנוצרים, שמפרשים לא בדרך אמת, הפרשנות שלהם הינה חיצונית ולא שייכת כלל.

4. דרכם של חכמים להסביר את הפסוקים ע"פ דרשות חז"ל. הוא מתנגד לדרשות בשעה שזה סותר את הפשט.

5. הדרך עליה משתית רבינו את פירושו מתייחסת רבות לדקדוק המילים והסבר פשט המקראות. בענייני מצוות וחוקים אינו זז מדעת חז"ל. "רק קדמונינו היו אמת וכל דבריהם אמת וה' אלוקים אמת ינחה את עבדו בדרך אמת".

אע"פ שהעיקרון שהניח רבינו ביסוד פירושו הוא לפרש הכל בדרך הפשט וע"פ כללי הדקדוק, לשון פירושו שלו אינה קלה להבנה. ייתכן שאחד הגורמים לכך הוא שרבינו היה הראשון מבין חכמי ספרד שכתב את פירושו בעברית, ומטבעות הלשון עדיין לא נטבעו. זוהי הסיבה המרכזית שבעטיה נכתבו כמעט כחמישים פירושים על פירוש האב"ע ע"מ להוות כלי עזר להבנתו.

עקרונות בפרשנות: 1. התחשבות בכללי הדקדוק. וכן אחד מעקרונותיו לפרש ע"פ פיסוק הטעמים. "ארמי אובד אבי" ארמי(כאשר היה בארם) – אובד אבי (היה אבי אובד).

2. "מושך עצמו ואחר עמו", זוהי מידה במקרא שרבינו מרבה להדגיש אותה במקומות שמטעם הדקדוק או העניין יש לקרוא פעמיים את המילה או האות. למשל "ויטע ה' אלוקים גן בעדן מקדם" (בר' ב', ח'): "ויפ' גן בעדן גן אלוקים, הביי"ת משרת עצמו ואחר עמו בעדן בגן אלוקים" (אב"ע שם)

